

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇEVRE ETİK TUTUMLARI İLE SORUMLU ÇEVRESEL DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ ¹

The Relationship Between Environmental Ethical Attitudes and Responsible Environmental Behaviors of Pre-School Teacher Candidates

Öğr. Gör. Eda GÜNGÖR

Kastamonu Üniversitesi Cide Rifat Ilgaz Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Kastamonu, TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5838-185X>

Prof. Dr. Atila ÇAĞLAR

Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Kastamonu, Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0749-2688>

ÖZET

Bu araştırma okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutumları ile sorumlu çevresel davranış düzeylerini ve aralarındaki ilişkileri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Amaç doğrultusunda, kişisel bilgi formu, çevreye yönelik etik tutum ölçeği ve çevre davranış ölçeğinden oluşan veri toplama araçları, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi öğretmenliği Bölümü'nde okuyan 400 öğretmen adayına uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; okul öncesi öğretmen adaylarının, orta düzeyde insan merkezli etik yaklaşım ve eko-feminist etik yaklaşıma sahip oldukları, yüksek düzeyde çevre merkezli, dinsel etik yaklaşıma ve genel çevreye yönelik yaklaşıma sahip oldukları belirlenmiştir. Okul öncesi öğretmen adaylarının düşük düzeyde bireysel ve toplumsal ikna davranışına, yüksek düzeyde fiziksel koruma davranışına ve orta düzeyde politik ve yasal davranış ile genel çevre davranışına sahip oldukları saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Çevre, Çevre Tutumu, Sorumlu Çevresel Davranış, Çevre Etik Tutum Ölçeği, Okul Öncesi Öğretmen Adayları

ABSTRACT

This study is carried out to determine the environmental behaviors of pre-school teacher candidates and their environmental behaviors. In line with this objective, data collection tools consisted of personal information form, ethical attitude scale for the environment and environmental behavior scale are applied to totally 400 pre-school teachers enrolled in Kastamonu University, the Faculty of Education, Department of Preschool Education in the 2017-2018 academic year. As a result of the research, a significant relationship between environmental ethic's attitudes and responsible environmental behaviors of pre-school teacher candidates is found, and it is concluded that environmental ethic's attitude predicts responsible environmental behaviors. Preschool teacher candidates who have a medium-level approach to human-centered ethics and ecofeminist ethics have a high level of environmental ethic and religious ethics.

Keywords: Environment, Environmental Attitude, Responsible Environmental Behavior, Environmental Ethic's Attitude Scale, Preschool teacher candidates

1. GİRİŞ

Evrende bilinen tüm gezegenler içinde canlı yaşantısının olduğu tek yer olan dünyanın en büyük sorunu çevrenin bozulmasıdır ve bugün çevreyi yaşanılmaz hale getiren bu bozulmaya çevre sorunları denilmektedir. Daha çok insan tarafından oluşturulan bu sorunlar gün geçtikçe daha ciddi boyutlara ulaşmakta ve ekosistemdeki dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Hızlı nüfus artışı, kırsaldan kente göçün sonucu çarpık kentleşme, atıkların bilinçsizce çevreye atılması, doğal kaynakların israf edilmesi ve eğitimsizlik gibi nedenler bozulma sürecini hızlandırmaktadır. Dünyada çevre sorunları ile ilgili yapılan

¹ Birinci yazarın Ocak 2019 tarihli, ikinci yazarın danışmanlığında tamamlanmış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

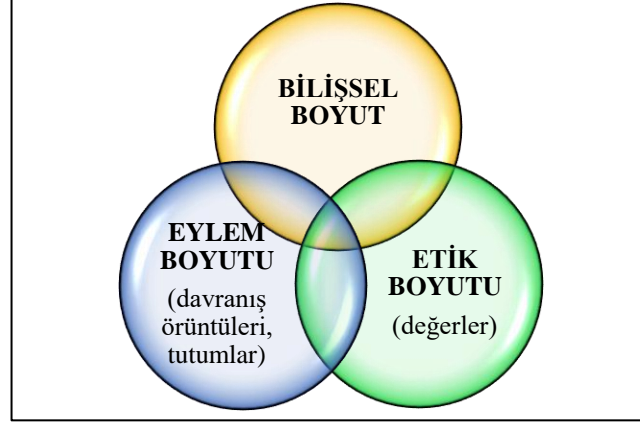
araştırmalar, yayınlar ve gözlemler incelendiğinde çevresel sorun olarak tespit edilen onlarca konu başlığı belirlenmiştir(Baykal & Baykal, 2008).

Her ne kadar çevre sorunları küresel boyutlara ulaşsa da sorunların çözümü bireyden başlamaktadır. Çünkü bu sorun, küresel olduğu için dil, din, ırk, ülke ayırt etmeksizin herkesi etkilemektedir. Bu yüzden çevreyi korumak sadece hükümetlerin ve sivil toplum kuruluşlarının değil, toplumdaki tüm bireylerin görevidir. Çevre sorunlarına karşı bireysel olarak yapılabilecek görevler; sivil toplum kuruluşlarının önderliğinde organize olmak, sorunları insanlara ve politikacılara anlatmak, günlük alışkanlıkları ve ihtiyaçları çevreye en az zarar verecek şekilde gerçekleştirmek ve çevre eğitime önem vermek şeklinde sıralanabilir. İnsanların çevre ve çevre sorunları hakkında bilinçlenmeleri, bu konuda diğer insanlara olumlu tutum ve davranışların kazandırılması, doğal hayatın korunarak zarar görmüş çevrenin eski doğal haline getirilmesinin temelinde ise eğitim yatmaktadır (Kıyıcı, 2009). Bu nedenle de küresel çevre sorunlarının çözümünde çevre eğitimi stratejik bir öneme sahiptir (Sudamardi vd., 2001). Çevreye duyarlı nesillerin yetişmesi yaşam boyu sürdürülecek eğitime bağlıdır. Sürekli biçimde değişen çevre koşullarından dolayı insanların çevre hakkındaki algıları da değişim göstermektedir. Bundan dolayı da yaşam boyu çevre eğitimi benimsenmelidir. Çevre eğitimi ve çevreye duyarlı vatandaşların sayısının hızla artırılması için toplumun bütün kesimlerinde çalışmalar yapmak ve çevre duyarlılığını arttırmak için gerekli önlemleri almak zaruridir. Çünkü çevre ile ilgili olumlu veya olumsuz tüm olaylar toplumun bütünü tarafından dikkatlice takip edilmektedir(Yurttaş & Çağlar, 2019). Diğer disiplinlere göre farklı bir alan olan çevre eğitime erken yaşlarda başlanması gerektiği bilinmektedir. Gelecekteki istedik davranışların temelini özellikle çocukluk çağında ve genç yaşta oluşan değer yargıları ve tutumların oluşturduğu ve erken yaşlarda doğayla olan ilişkilerde empatinin gelişmesi ve doğaya karşı sevginin oluşmasındaki önemi büyüktür (Erten, 2004). Öğrenilen bilgilerin kalıcılığının sağlanması ve davranış haline dönüşmesi için kritik dönem olan okul öncesi çağında çocuklara çevre bilinci konusunda fırsatlar sunulup desteklenerek, öğrenimlerinin sağlanması ülke geleceği açısından önem arz etmektedir(Onur vd., 2016).

Çevre ve çevre ile ilgili konuların öne çıkarılarak çevre bilincinin sağlanması için farkındalıklar oluşturmanın tarihi yeni sayılmaz. Yapılan araştırmalarda 20. Yüzyılın başlarında çevre ile ilgili olarak “çevrede farklı yaşam alanlarının varlığı ve canlı türlerini koruma, çevre bilinci oluşturma, doğadan faydalanma ve hayvan sevgisi” konularında derslerin verildiği ortaya çıkarılmıştır(Alabaş, 2019). Çevre sorunlarının odağında yer alan insanın bu sorunların çözümünde de rolünün ne derece önemli olduğu dikkate alındığında, bireylerin çevre ve çevre sorunları konusundaki tutumlarının belirlenmesi ve bu tutumların pozitif yönde değiştirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. İyi bir şekilde yapılandırılarak verilen çevre eğitimi yaşanılabilir ve sürdürülebilir bir dünya için bilinçli bireylerin temelini oluşturacaktır. Bu açıdan bakıldığında çevre sorunlarının çözümünde eğitimin ve dolayısıyla öğretmenlerin rolü oldukça önemlidir.

İnsan yeryüzünde var olduğundan beri doğayı kullanmakta, değiştirmekte ve çoğunlukla da bilinçsizce sömürmektedir. Bu sömürü son 40-50 yılda artık fark edilebilir, göz ardı edilemeyecek kadar tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. İnsan sadece kendi istek ve ihtiyaçlarını değil, yaptıklarının sonuç ve yansımalarını da dikkate almalı yani geleceği de düşünmelidir. Çevre olmadan hayattan bahsetmek mümkün değildir ve doğal dengenin bozucu ve yok edici varlığı olarak sorumluluk insana aittir. Buna sorunların çözümü için uygulamalı etik olarak bilinen “çevre etiği” kavramı ortaya atılmıştır. Çevre etiği geleceğin etiğidir (Pieper, 1999, s. 93). Son yıllarda ciddi anlamda hissedilen çevre sorunlarına yaklaşımda yeni ve uygun metod arayışları, çevresel etik kavramını yaratmıştır (Firat, 2003, s.106). Çevre etiği, insanın doğayla ilişkilerini incelemekte ve sorgulamaktadır. İnsanın doğal ve sosyal çevre ilişkilerinin ahlaki boyutları ile incelemektedir (Yağanak ve Önkal, 2005, s.590). İnsanların doğal dünyada davranışlarını ahlaki kurallar çerçevesinde yönetmeleri gerektiğini düşünen çevre etiği, bu kuralların ne olduğunu, insanların başkalarına karşı sorumluluklarını ve bu nedenlerin neler olduğunu açıklayan bir kuramdır (Des Jardins, 2006, p. 539). Çevre etiği yaklaşımları, yalnızca insan davranışlarını yönlendiren ilkeleri belirlemekle kalmamakta, toplumda düzen ve adaletin zorlama gücünü oluşturan ve bu doğrultuda yaşanabilecek bir ortam sağlayan hukuk düzenini de belirlemektedir (Keleş ve Ertan, 2002, s. 199). Bazı araştırmacılar tarafından değişiklik gösterse de çevre etiği yaklaşımlarını dört başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar; insan Merkezci (Antroposentrik) etik yaklaşım, çevre merkezci (Ekosentrik) etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım ve dinsel etik yaklaşımıdır(Kopnina ve ark., 2018; Güneş ve Coşkun, 2004; Macgregor, 2014; Des Jardins, 2006).

Etkili bir çevre eğitiminin verilmesi için, öncelik, çevre eğitimini verecek olan nitelikli eğitimcilerin yetiştirilmesidir. Çevre ile ilgili kararları alacak olan nesillerin eğitiminden sorumlu olan öğretmenlerin yetiştirilmesi, toplumda bulunan tüm bireylere yaşam boyu verilmesi öngörülen çevre eğitiminin önemli temel aşamalarından birisidir. Bu aşamalardan ilk basamağı oluşturan çevre söz konusu olduğunda saygı ve sorumluluk kavramları etik birer kavram olarak karşımıza çıkacaktır. Etik bir davranış olan sorumluluk çevreye karşı yaklaşımlarında birer göstergesi olacaktır (Gül, 2013). Çevre eğitimi bilişsel, etik ve davranış boyutlarıyla inceleyen model önerilerine rastlamamız mümkündür. Bu bağlamda bilişsel boyutta öğretmen adaylarına çevreyi öğrenme, anlama ve korumaya yardımcı olacak çevresel bilgiyi verdikten sonra etik boyutta değerlerin gelişimini ve eylem boyutunda davranış örüntülerinin değişimini bilmemiz verdiğimiz çevre eğitiminin niteliğini göstermesi adına önem teşkil etmektedir (Bartosh, 2003).

Şekil 1. Giolitto ve arkadaşlarının çevre eğitim modeli (Bartosh, 2003)

Çevre eğitiminin etkili ve başarılı bir şekilde verilmesi de öğretmenlerle doğrudan ilgili olup, verilen çevre eğitiminin kalitesinin artırılması için de geleceğin öğretmenleri olan öğretmen adaylarının çevre ile ilgili algılarının değerlendirilmesi gerekmektedir (Selvi, 2007). Bu bağlamda, öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik etik yaklaşımlarının ve sorumlu çevre davranışlarının hangi düzeyde olduğu verecekleri çevre eğitiminde önem teşkil etmektedir. Bu sebeple öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarını ve davranışlarını belirlemek ve tutum ve davranışlar üzerinde etkili olan faktörleri incelemeye yönelik yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç vardır. (Özdemir, 2013). Bu araştırma çevreye yönelik etik tutumların sorumlu çevresel davranış düzeylerini olumlu etkilediğini ve arttırdığını göstermesi nedeniyle önem teşkil etmektedir. Buradan hareketle bu araştırmanın problem cümlesi “okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutumları ile sorumlu çevresel davranışları arasında ne yönde nasıl bir ilişki vardır?” olarak belirlenmiştir.

Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, farklı branşlarda eğitim alan öğretmen adayları üzerinde özellikle çevresel tutumları inceleyen pek çok araştırma bulunmaktadır. Ancak çevreye yönelik etik tutumlar ile çevresel davranışlar arasındaki ilişkileri inceleyen araştırma sınırlı sayıdadır. Araştırmanın bu yönüyle ilgili literatüre katkı sağlaması beklenilmektedir.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma, nicel araştırma türlerinden ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma Kastamonu Eğitim Fakültesi’nde eğitim gören okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutumları ile sorumlu çevresel davranışları arasındaki ilişkileri inceleyen ilişkisel bir çalışmadır. Bu nedenle, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel ve ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. “Tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içerisinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmıştır” (Karasar, 2009, s. 77).

2.2. Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde eğitim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde eğitim gören 400 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Örneklem yöntemi olarak uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin

kullanılma amacı ise araştırmacının yine bu fakültede olmasıdır. Bu doğrultuda araştırmaya gönüllü olarak 400 okul öncesi öğretmen adayı katılmıştır.

2.2.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler üç bölümden oluşan anket yöntemiyle toplanmıştır. Anketin ilk bölümünde kişisel bilgi formu yer almaktadır. Bu formda öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerini (sınıf, cinsiyet, vb.) belirlemeye yönelik çoktan seçmeli sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde Çevreye Yönelik Etik Tutum Ölçeği ve üçüncü bölümde Çevre Davranış Ölçeği yer almaktadır. Ölçeklere ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

2.2.2. Çevreye Yönelik Etik Tutum Ölçeği

Araştırmada Gürbüzöglü-Yalmanlı (2015) tarafından geliştirilen ve geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan Çevreye Yönelik Etik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte 4 boyutta ve 33 adet 5'li likert tipi önerme bulunmaktadır. Bu boyutlar ve içerdiği önermeler şunlardır:

Boyutlar	Önermeler
• İnsan Merkezli Etik Yaklaşım	1-4
• Çevre Merkezli Etik Yaklaşım	5-21
• Ekofeminist Etik Yaklaşım	22-29
• Dinsel Etik Yaklaşım	30-33

Çevreye Yönelik Etik Tutum ölçeğindeki 33 maddenin güvenilirliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan "Cronbach Alpha" hesaplanmıştır. Ölçeğin genel güvenilirliği $\alpha=0,723$ olarak yüksek bulunmuştur. "Ölçeğin yapı geçerliliğinin ortaya koymak için açıklayıcı(açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam açıklanan varyansı %42.608 olan 4 faktör altında toplanmıştır. Güvenirliğine ilişkin bulunan alpha ve açıklanan varyans değerine göre Çevreye Yönelik Etik Tutum Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu anlaşılmıştır (Gürbüzöglü –Yalmanlı, 2015).

2.2.3. Çevre Davranışı Ölçeği

Araştırmada, Karatekin (2011) tarafından Wisconsin Center for Environmental Education tarafından yayınlanan Environmental Education in Wisconsin: Are we walking the talk? isimli rapordan faydalanılmış, Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan Çevre Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte, 3 faktör altında 19 adet 5'li likert tipi önerme bulunmaktadır.

Bu boyutlar ve içerdiği önermeler şunlardır:

Boyutlar	Önermeler
• Fiziksel Koruma Davranışı	1,2,4,5,8,13,22
• Bireysel ve Toplumsal İkna Davranışı	3,6,7,19,20,21
• Politik ve Yasal Davranış	12,15,16,17,18,23

Çevre Davranış ölçeğindeki 19 maddenin güvenilirliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan "Cronbach Alpha" hesaplanmıştır. Ölçeğin genel güvenilirliği $\alpha=0,868$ olarak çok yüksek bulunmuştur. "Ölçeğin yapı geçerliliğinin ortaya koymak için açıklayıcı(açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam açıklanan varyansı %48.475 olan 3 faktör altında toplanmıştır. Faktörlerin ayrı ayrı güvenilirlik değerleri ise; fiziksel koruma davranışı boyutunda 0,784; bireysel ve toplumsal ikna boyutunda 0,711; politik ve yasal davranış boyutunda ise 0,857 belirlenmiştir. Güvenirliğine ilişkin bulunan alpha ve açıklanan varyans değerine göre Çevre Davranış Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu anlaşılmıştır. (Karatekin, 2011).

2.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada verilerin analizi SPSS 22.0 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Okul öncesi öğretmen adaylarının tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesinde frekans ve yüzde istatistiklerinden faydalanılmıştır. Öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutum ve sorumlu çevresel davranışlarının belirlenmesinde ortalama ve standart sapma istatistiklerinden faydalanılmıştır. Bunun için öncelikli olarak ölçekler puanlanmıştır. Ölçekler Tablo 1'deki kriterlere göre değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Ölçeklerin değerlendirilme kriterleri

Ölçeklerde Yer Alan Seçenekler	Puanlar	Puan Aralığı	Ölçek Değerlendirme
Kesinlikle Katılmıyorum, Hiçbir Zaman	1	1,00 - 1,79	Çok düşük
Katılmıyorum, Nadiren	2	1,80 - 2,59	Düşük
Kararsızım, Bazen	3	2,60 - 3,39	Orta
Katılıyorum, Genellikle	4	3,40 - 4,19	Yüksek
Kesinlikle Katılıyorum, Her Zaman	5	4,20 - 5,00	Çok yüksek

Okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutum ve çevre davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesinde korelasyon analizinden, çevreye yönelik etik tutumlarının sorumlu çevresel davranışları üzerindeki etkilerinin belirlenmesinde ise regresyon analizinden faydalanılmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Sınıf	1	93	23,2
	2	107	26,8
	3	102	25,5
	4	98	24,5
Öğretim Durumu	Birinci Öğretim	201	50,2
	İkinci Öğretim	199	49,8
Cinsiyet	Kadın	348	87,0
	Erkek	52	13,0
Okulöncesi Eğitim Alma Durumu	Evet	140	35,0
	Hayır	260	65,0
Mezun Olunan Lise	Düz Lise	47	11,8
	Meslek Lisesi	153	38,2
	İmam Hatip Lisesi	16	4,0
	Anadolu Lisesi	129	32,2
	Anadolu Öğretmen Lisesi	44	11,0
	Diğer	11	2,8
	Toplam	400	100,0

Tablo 2’de yer alan verilere bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin 93’ü (%23,2) 1 sınıfa, 107’si (%26,8) 2 sınıfa, 102’si (%25,5) 3. sınıfa, 98’i (%24,5) 4. sınıfa gitmektedir. 201’i (%50,2) birinci öğretim, 199’u (%49,8) ikinci öğretim olup, 348’i (%87,0) kadın, 52’si (%13,0) erkektir. Öğrencilerin 140’ı (%35,0) okulöncesi eğitim almış 260’ı (%65,0) almamıştır, 47’si (%11,8) düz lise, 153’ü (%38,2) meslek lisesi, 16’sı (%4,0) imam hatip lisesi, 129’u (%32,2) Anadolu lisesi, 44’ü (%11,0) Anadolu öğretmen lisesi ve 11’i (%2,8) diğer liselerden mezun olmuşlardır.

Tablo 3’te okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutumlarına yönelik veriler yer almaktadır.

Tablo 3. Okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutum düzeyleri

	N	$\bar{X}$	Ss	Min.	Max.	Alpha
İnsan Merkezli Etik Yaklaşım	400	2,966	0,692	1,000	5,000	0,833
Çevre Merkezli Etik Yaklaşım	400	4,306	0,487	2,290	4,940	0,803
Ekofeminist Etik Yaklaşım	400	3,002	0,627	1,000	4,880	0,817
Dinsel Etik Yaklaşım	400	4,418	0,855	1,000	5,000	0,822
Çevreye Yönelik Etik Tutum Genel	400	3,841	0,330	2,180	4,820	0,824

Tablo 3’te yer alan verilere bakıldığında; araştırmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının, “insan merkezli etik yaklaşım” ortalaması orta 2,966, “çevre merkezli etik yaklaşım” ortalaması çok yüksek 4,306, “ekofeminist etik yaklaşım” ortalaması orta 3,002±0,627 “dinsel etik yaklaşım” ortalaması çok yüksek 4,418, “çevreye yönelik etik tutum genel” ortalaması yüksek 3,841 olarak saptanmıştır.

Tablo 4’te okul öncesi öğretmen adaylarının çevre davranış düzeylerine yönelik veriler yer almaktadır.

Tablo 4. Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre davranış düzeyleri

	N	$\bar{X}$	Ss	Min.	Max.	Alpha
Fiziksel Koruma Davranışı	400	3,572	0,615	1,830	5,000	0,805
Bireysel ve Toplumsal İkna Davranışı	400	2,531	0,808	1,000	5,000	0,852
Politik ve Yasal Davranış	400	2,979	0,773	1,140	4,860	0,847
Çevre Davranışı Genel	400	3,025	0,623	1,420	4,840	0,868

Tablo 4'teki verilere göre; okul öncesi öğretmen adaylarının “fiziksel koruma davranışı” ortalaması yüksek 3,572, “bireysel ve toplumsal ikna davranışı” ortalaması zayıf 2,531, “politik ve yasal davranış” ortalaması orta 2,979, “çevre davranışı genel” ortalaması orta 3,025 olarak saptanmıştır.

Tablo 5'te okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutumları ile çevre davranış düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik yapılan korelasyon analizi verileri yer almaktadır.

Tablo 5. Çevreye yönelik etik tutum puanları ile çevre davranışı puanları arasında korelasyon analizi

			Fiziksel Koruma Davranışı	Bireysel Ve Toplumsal İkna Davranışı	Politik Ve Yasal Davranış	Çevre Davranışı Genel
İnsan Merkezli Yaklaşım	Etik	R	0,030	0,236**	0,178**	0,187**
		P	0,549	0,000	0,000	0,000
Çevre Merkezli Yaklaşım	Etik	R	0,176**	-0,079	0,029	0,035
		P	0,000	0,113	0,567	0,481
Ekofeminist Yaklaşım	Etik	R	0,068	0,215**	0,192**	0,197**
		P	0,173	0,000	0,000	0,000
Dinsel Etik Yaklaşım	Etik	R	0,031	-0,015	0,034	0,019
		P	0,539	0,764	0,495	0,704
Çevreye Yönelik Tutum Genel	Etik	R	0,182**	0,094	0,166**	0,171**
		P	0,000	0,061	0,001	0,001

*<0,05; **<0,01

Tablo 5'te yer alan fiziksel koruma davranışı, bireysel ve toplumsal ikna davranışı, politik ve yasal davranış, çevre davranışı genel, insan merkezli etik yaklaşım, çevre merkezli etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım, dinsel etik yaklaşım, çevreye yönelik etik tutum genel, arasında korelasyon analizleri incelendiğinde;

- ✓ İnsan merkezli etik yaklaşım ile bireysel ve toplumsal ikna davranışı arasında $r=0.236$ pozitif ($p=0,000<0.05$),
- ✓ İnsan merkezli etik yaklaşım ile politik ve yasal davranış arasında $r=0.178$ pozitif ($p=0,000<0.05$),
- ✓ İnsan merkezli etik yaklaşım ile çevre davranışı genel arasında $r=0.187$ pozitif ($p=0,000<0.05$),
- ✓ Çevre merkezli etik yaklaşım ile fiziksel koruma davranışı arasında $r=0.176$ pozitif ($p=0,000<0.05$),
- ✓ Ekofeminist etik yaklaşım ile bireysel ve toplumsal ikna davranışı arasında $r=0.215$ pozitif ($p=0,000<0.05$),
- ✓ Ekofeminist etik yaklaşım ile politik ve yasal davranış arasında $r=0.192$ pozitif ($p=0,000<0.05$),
- ✓ Ekofeminist etik yaklaşım ile çevre davranışı genel arasında $r=0.197$ pozitif ($p=0,000<0.05$),
- ✓ Çevreye yönelik etik tutum genel ile fiziksel koruma davranışı arasında $r=0.182$ pozitif ($p=0,000<0.05$),
- ✓ Çevreye yönelik etik tutum genel ile politik ve yasal davranış arasında $r=0.166$ pozitif ($p=0,001<0.05$),
- ✓ Çevreye yönelik etik tutum genel ile çevre davranışı genel arasında $r=0.171$ pozitif ($p=0,001<0.05$),
- ✓ Çevreye yönelik etik tutum genel ile insan merkezli etik yaklaşım arasında $r=0.268$ pozitif ($p=0,000<0.05$),
- ✓ Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$).

Tablo 6'da çevreye yönelik etik tutumun çevre davranışı üzerinde etkisini belirlemeye yönelik yapılan regresyon analizi sonuçlarına yer verilmektedir.

Tablo 6. Çevreye yönelik etik tutumun çevre davranış üzerine etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Çevre Davranışı Genel	Sabit	2,275	11,170	0,000	12,124	0,001	0,027
	Çevreye Yönelik Etik Tutum Genel	0,325	3,482	0,001			

Çevreye yönelik etik tutum genel ile çevre davranışı genel “arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur” (F=12,124; p=0,001<0.05). Çevre davranışı genel düzeyindeki toplam değişim %2.7 oranında çevreye yönelik etik tutum genel tarafından açıklanmaktadır (R²=0,027). Çevreye yönelik etik tutum genel çevre davranışı genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,325$).

Tablo 7’de çevreye yönelik etik tutum alt boyutlarının çevre davranışları genel üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik regresyon analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 7. Çevreye yönelik etik tutum alt boyutlarının çevre davranışı genel üzerine etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Çevre Davranışı Genel	Sabit	1,932	8,688	0,000	6,468	0,000	0,052
	İnsan Merkezli Etik Yaklaşım	0,134	2,853	0,005			
	Çevre Merkezli Etik Yaklaşım	0,099	1,516	0,130			
	Ekofeminist Etik Yaklaşım	0,154	3,001	0,003			
	Dinsel Etik Yaklaşım	0,003	0,092	0,927			

İnsan merkezli etik yaklaşım, çevre merkezli etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım, dinsel etik yaklaşım ile çevre davranışı genel “arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur” (F=6,468; p=0,000<0.05). Çevre davranışı genel düzeyindeki toplam değişim %5.2 oranında insan merkezli etik yaklaşım, çevre merkezli etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım, dinsel etik yaklaşım tarafından açıklanmaktadır (R²=0,052). İnsan merkezli etik yaklaşım çevre davranışı genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,134$). Çevre merkezli etik yaklaşım çevre davranışı genel düzeyini etkilememektedir (p=0.130>0.05). Ekofeminist etik yaklaşım çevre davranışı genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,154$). Dinsel etik yaklaşım çevre davranışı genel düzeyini etkilememektedir (p=0.927>0.05).

Tablo 8’de çevreye yönelik etik tutum alt boyutlarının fiziksel koruma davranışı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik regresyon analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 8. Çevreye yönelik etik tutum alt boyutlarının fiziksel koruma davranışı üzerine etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Fiziksel Koruma Davranışı	Sabit	1,701	7,662	0,000	4,139	0,003	0,031
	İnsan Merkezli Etik Yaklaşım	0,035	0,747	0,456			
	Çevre Merkezli Etik Yaklaşım	0,246	3,767	0,000			
	Ekofeminist Etik Yaklaşım	0,073	1,430	0,154			
	Dinsel Etik Yaklaşım	-0,011	-0,288	0,773			

İnsan merkezli etik yaklaşım, çevre merkezli etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım, dinsel etik yaklaşım ile fiziksel koruma davranışı “arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur”(F=4,139; p=0,003<0.05). Fiziksel koruma davranışı düzeyindeki toplam değişim %3.1 oranında insan merkezli etik yaklaşım, çevre merkezli etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım, dinsel etik yaklaşım tarafından açıklanmaktadır (R²=0,031). İnsan merkezli etik yaklaşım fiziksel koruma davranışı düzeyini etkilememektedir (p=0.456>0.05). Çevre merkezli etik yaklaşım fiziksel koruma davranışı düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,246$). Ekofeminist etik yaklaşım fiziksel koruma davranışı düzeyini etkilememektedir (p=0.154>0.05). Dinsel etik yaklaşım fiziksel koruma davranışı düzeyini etkilememektedir (p=0.773>0.05).

Tablo 9’da çevreye yönelik etik tutum alt boyutlarının bireysel ve toplumsal ikna davranışı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik regresyon analizi sonuçları yer almaktadır

Tablo 9. Çevreye yönelik etik tutum alt boyutlarının bireysel ve toplumsal ikna davranışı üzerine etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Bireysel ve Toplumsal İkna Davranışı	Sabit	2,336	8,168	0,000	8,303	0,000	0,068
	İnsan Merkezli Etik Yaklaşım	0,210	3,466	0,001			
	Çevre Merkezli Etik Yaklaşım	-0,051	-0,610	0,542			
	Ekofeminist Etik Yaklaşım	0,196	2,959	0,003			
	Dinsel Etik Yaklaşım	-0,003	-0,058	0,954			

İnsan merkezli etik yaklaşım, çevre merkezli etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım, dinsel etik yaklaşım ile bireysel ve toplumsal ikna davranışı “arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur”(F=8,303; p=0,000<0.05). Bireysel ve toplumsal ikna davranışı düzeyindeki toplam değişim %6.8 oranında insan merkezli etik yaklaşım, çevre merkezli etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım, dinsel etik yaklaşım tarafından açıklanmaktadır(R²=0,068). İnsan merkezli etik yaklaşım bireysel ve toplumsal ikna davranışı düzeyini arttırmaktadır (β=0,210). Çevre merkezli etik yaklaşım bireysel ve toplumsal ikna davranışı düzeyini etkilememektedir (p=0.542>0.05). Ekofeminist etik yaklaşım bireysel ve toplumsal ikna davranışı düzeyini arttırmaktadır (β=0,196). Dinsel etik yaklaşım bireysel ve toplumsal ikna davranışı düzeyini etkilememektedir (p=0.954>0.05).

Tablo 10’da çevreye yönelik etik tutum alt boyutlarının politik ve yasal davranış üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik regresyon analizi sonuçları yer almaktadır

Tablo 10. Çevreye yönelik etik tutum alt boyutlarının politik ve yasal davranış üzerine etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Politik ve Yasal Davranış	Sabit	1,782	6,446	0,000	5,923	0,000	0,047
	İnsan Merkezli Etik Yaklaşım	0,155	2,638	0,009			
	Çevre Merkezli Etik Yaklaşım	0,102	1,257	0,209			
	Ekofeminist Etik Yaklaşım	0,188	2,943	0,003			
	Dinsel Etik Yaklaşım	0,021	0,451	0,652			

İnsan merkezli etik yaklaşım, çevre merkezli etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım, dinsel etik yaklaşım ile politik ve yasal davranış “arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur”(F=5,923; p=0,000<0.05). Politik ve yasal davranış düzeyindeki toplam değişim %4.7 oranında insan merkezli etik yaklaşım, çevre merkezli etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım, dinsel etik yaklaşım tarafından açıklanmaktadır (R²=0,047). İnsan merkezli etik yaklaşım politik ve yasal davranış düzeyini arttırmaktadır (β=0,155). Çevre merkezli etik yaklaşım politik ve yasal davranış düzeyini etkilememektedir (p=0.209>0.05). Ekofeminist etik yaklaşım politik ve yasal davranış düzeyini arttırmaktadır (β=0,188). Dinsel etik yaklaşım politik ve yasal davranış düzeyini etkilememektedir (p=0.652>0.05).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının öncelikle çevreye yönelik etik tutumları sorgulanmıştır. Bu doğrultuda, insan merkezli etik yaklaşım, çevre merkezli etik yaklaşım, ekofeminist etik yaklaşım ve dinsel etik yaklaşım boyutlarında öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutumları incelenmiş, ayrıca bu dört boyutun toplamını ifade eden genel çevreye yönelik etik tutumlarına bakılmıştır. 5 üzerinden yapılan değerlendirmeye göre öğretmen adayları; “insan merkezli etik yaklaşım” boyutundan ortalama 2,966, “çevre merkezli etik yaklaşım boyutundan ortalama 4,306, “ekofeminist etik yaklaşım” boyutundan ortalama 3,002, “dinsel etik yaklaşım” boyutundan 4,418 puan almışlardır. Öğretmen adaylarının genel çevreye yönelik etik tutum düzeylerinin ortalaması 3,841 olarak saptanmıştır. Diğer bir ifade ile okul öncesi öğretmen adayları, orta düzeyde insan merkezli etik yaklaşım ve ekofeminist etik yaklaşıma sahiplerken, yüksek düzeyde çevre merkezli ve dinsel etik yaklaşıma sahiptirler. Genel çevreye yönelik tutum düzeyleri de yine yüksek düzeydedir.

Erten ve Aydoğdu (2011) Türk ve Azerbaycanlı öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında Türk ve Azeri öğrencilerin çevre merkezli tutum puanlarının yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Çobanoğlu vd. (2012) yaptıkları araştırmada sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının çevre merkezli bakış açısına sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Karakaya, Çobanoğlu (2012) sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında

öğrencilerin yüksek oranda ekosentrik yaklaşıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Alpak-Tunç (2015) fen bilgisi öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında da katılımcıların genel olarak çevreye yönelik ekosentrik tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonuçları bütünsel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının genel olarak yüksek düzeyde çevre merkezli tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Bozdemir ve Faiz'in(2018) öğretmen adayları ile yaptıkları bir çalışmada ekosentrik tutumların kız öğrenciler lehine iken antipatik tutumların erkek öğrenciler lehine olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyinin artmasıyla ekosentrik tutum puanlarının arttığı ve antipatik tutum puanlarının azaldığı gözlenmiş, branşlar arasında ise Sosyal Bilgiler Eğitiminde öğrenim gören öğretmen adaylarının antipatik tutum puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğretmen adaylarının ekosentrik tutumla antroposentrik tutum arasında pozitif; antipatik tutum arasında negatif, antroposentrik ve antipatik tutumlar arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Okul öncesi öğretmen adaylarının sorumlu çevresel davranış düzeyleri fiziksel koruma davranışı, bireysel ve toplumsal ikna davranışı, politik ve yasal davranış olmak üzere üç boyutta, ayrıca bu boyutların toplamını ifade eden genel çevre davranışı olarak incelenmiştir. Bu doğrultuda fiziksel koruma davranışı düzeylerini ortalama 3,572, bireysel ve toplumsal ikna davranışının ortalaması 2,531, politik ve yasal davranış düzeylerini ortalaması 2,979 ve genel sorumlu çevresel davranışlarının ortalaması 3,025'dir. Diğer bir ifade ile okul öncesi öğretmen adayları düşük düzeyde bireysel ve toplumsal ikna davranışına, yüksek düzeyde fiziksel koruma davranışına ve orta düzeyde politik ve yasal davranış ile genel çevre davranışına sahiptirler. Bu sonuç bize okul öncesi öğretmen adaylarının bireysel olarak çevreyi korumada kendilerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirdiklerini ancak sosyal katılım gerektiren bir çevre sorununun çözümünde gösterecekleri bireysel ve toplumsal ikna davranışında yetersiz kaldıklarını orta düzeyde de politik ve yasal davranışları yerine getirdiklerini göstermektedir. Ancak yine de bu sonuç literatürde yapılan araştırma sonuçlarına göre daha olumludur. Koç ve Karatekin (2013) coğrafya öğretmen adaylarıyla, Timur (2011) fen bilgisi öğretmen adaylarıyla, Erten, Özdemir ve Güler (2003) okul öncesi öğretmenleriyle yaptıkları araştırmalarda katılımcıların düşük düzeyde sorumlu çevre davranışına sahip olduklarını saptarlarken, Karatekin (2011) bizim araştırma bulgumuzla örtüşen şekilde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının orta düzeyde sorumlu çevre davranışına sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir başka çalışmada ise Demir ve Aydın(2020) Fen ve Teknoloji ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının önemli bir bölümünün sürdürülebilir çevre için kullandıkları ifadelerin; "çevreyi gelecek nesillere taşımak" ve "kendini sürdürmek için çevre" olduğunu belirlemişler, Fen bilgisi öğretmen adaylarının büyük kısmı, ekolojik vatandaşlık için "davranışlarıyla ekolojiyi koruyan bireyler" ifadesini kullanmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretmen adayları "çevre için sorumluluk alan bireyler" ifadesini kullanırken bir kısmı ise çevreye duyarlılık için "çevreyi korumak ve kirletmemek" şeklinde ifade etmişlerdir.

Araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutumları ile çevre davranış düzeyleri arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda;

- ✓ İnsan merkezli etik yaklaşım ve ekofeminist etik yaklaşım ile bireysel ve toplumsal ikna davranışı, politik ve yasal davranış ile genel çevre davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.
- ✓ Çevre merkezli etik yaklaşım ile fiziksel koruma davranışı arasında anlamlı ilişki vardır.
- ✓ Dinsel etik yaklaşım sorumlu çevresel davranışlarından bağımsızdır.
- ✓ Çevreye yönelik genel etik tutum ile bireysel ve toplumsal ikna davranışı dışında kalan fiziksel koruma davranışı, politik yasal davranış ve genel çevre davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Bu sonuçlar çevreye yönelik geliştirilecek olan olumlu tutumun, davranışa dönüşerek sorumlu çevresel davranışlara dönüşebileceğini göstermektedir.

Şahin ve Doğu (2018) okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin tutum ve davranışlarını tek boyutlu ölçeklerle incelediği araştırmalarında, araştırma sonucumuzla örtüşen şekilde, okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutum puanları ile davranış puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu saptamışlardır.

Araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutumlarının çevre davranış düzeyleri üzerindeki etkileri regresyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda; okul öncesi öğretmenlerin çevreye yönelik genel tutumlarının çevre davranış düzeylerini olumlu etkileyerek artırdığı saptanmıştır.

Okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik tutum düzeylerini belirleyen boyutların çevre davranış düzeylerine etkisine bakıldığında;

- ✓ Çevre merkezli etik yaklaşım ve dinsel etik yaklaşımlarının, bireysel ve toplumsal ikna davranışları, politik ve yasal davranışları ile genel sorumlu çevresel davranışları üzerinde etkisinin olmadığı,
- ✓ İnsan merkezli etik yaklaşım ve ekofeminist etik yaklaşım düzeylerinin bireysel ve toplumsal ikna davranışları, politik ve yasal davranışları ile genel çevre davranış düzeylerini olumlu etkileyerek artırdığı belirlenmiştir.
- ✓ Ayrıca çevre merkezli etik yaklaşım tutumlarının fiziksel koruma davranışlarını etkileyerek artırdığı, insan merkezli, ekofeminist, dinsel etik yaklaşımlarının fiziksel koruma davranışlarını etkilemediği saptanmıştır.

Marcinkowski (2001) sorumlu çevresel davranışın belirleyicilerini araştırdığı çalışmasında çevre tutumu ve davranış ilişkisinin gücü hem tutumun hem de davranışın boyutlarına ve düzeylerine bağlıdır. Bu ilişkinin gücü ölçüm koşullarına bağlı olabilir ya da onların bir eseri olabilir. Tutum davranış etkileyen birkaç değişkenden biri olsa da tutum-davranış ilişkisini etkileyen ya da değiştiren başka değişkenlerin olduğunu belirtmektedir.

ÖNERİLER

Araştırmadan çıkan sonuçlara göre;

- ✓ Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre konusundaki tutum ve davranışlarının ilerideki iş hayatlarında eğitim verdikleri çocuklara rol model olacakları göz önüne alındığında, çevre ile ilgili olumlu tutum ve davranışlar içerisinde olabilmeleri için eğitim müfredatlarında 1. sınıftan itibaren çevre eğitime yönelik derslerin yer almasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Verilen eğitimin etkinliği de ders öncesi ve ders sonrası olmak üzere, yapılacak testlerle ölçülmeli, etkin olacak şekilde eğitimler düzenlenmelidir.
- ✓ Öğrencilerin çevre ile ilgili yayınları takip etmeleri, ilgili sitelerine üye olmaları öğretim üyelerince teşvik edilmelidir.
- ✓ Çevre bilincini artırmaya yönelik okul içerisinde, stajlarda, eğitimlerde yarışmalar, alan gezileri, vb. etkinlikler düzenlenebilir.
- ✓ Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutum ve davranışları karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
- ✓ Okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutum ve davranışlarının olumlu yönde geliştirilmesi için deneysel eğitim çalışmaları yapılabilir. Alınan sonuçlar üzerinde çalışılarak, diğer okul öncesi öğretmen adaylarının da çevreye yönelik olumlu tutum ve davranışlarının geliştirilmesine yönelik eğitimlerde kullanılabilir.
- ✓ Bu araştırma sadece Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören okul öncesi öğretmen adayları ile sınırlıdır. Daha genel verilere ulaşabilmek için, farklı üniversitelerin okul öncesi bölümlerinde eğitim gören öğretmen adayları ile araştırmanın benzerleri yapılabilir.

KAYNAKÇA

Alabaş, R. (2019). "Environmental Topics and Environmental Ethics in Primary School Humanities and Social Sciences Education during the Late Ottoman Period (1913-1918)", International Electronic Journal of Environmental Education, 9, (2), 120-141.

Alpak-Tunç, G. (2015). "Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevreye yönelik etik yaklaşımları ile sürdürülebilir çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

- Bartosh, O. (2003). "Environmental education: Improving student achievement. yayınlanmamış çevre çalışmaları". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Evergreen Eyalet Üniversitesi, Olympia, Washington, ABD.
- Baykal, H., Baykal, T., (2008). "Environmental Problems in A Globalized World", Mustafa Kemal Journal of University Social Sciences Institute, 5 (9), 1-17.
- Bozdemir, H. & Faiz, M. (2018). "Ecocentric, Antropocentric and Antipathetic Attitudes of Teacher Candidates towards the Environment", Sakarya University Journal of Education, 8(1), 61-75.
- Çobanoğlu, E., Karakaya, Ç., & Türer, B. (2012). "Sınıf öğretmeni adaylarının çevreye yönelik değerlerinin ekosentrik (ekoloji merkezli) ve teknosentrik (teknoloji merkezli) yaklaşımlar çerçevesinde belirlenmesi", X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Niğde.
- Des Jardins, J. R. (2006). "Çevre etiği: çevre felsefesine giriş", (Çev. R. Keleş). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Demir, E , Aydın, B . (2020). "Environmental Education; A Qualitative Study On Sustainable Environment", Social Scientific Centered Issues , 2 (1) , 8-14.
- Erten, S., & Aydoğdu, C. (2011). "Türkiyeli ve Azerbaycanlı öğrencilerde, ekosentrik, antroposentrik ve çevreye karşı antipatik tutum anlayışları", Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41(41), 158-169.
- Erten, S. (2004). "Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır", Çevre ve İnsan Dergisi, 65 (66), 1-13.
- Erten, S., Özdemir, P. , & Güler, T. (2003). "Okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğretmenlerin çevre bilinci düzeylerinin ve bu okullardaki çevre eğitiminin durumunun belirlenmesi", OMEP: 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı, Kuşadası, Türkiye.
- Fırat, A. S. (2003). "Çevre etiği kavramı üzerine yeniden düşünmek", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 58 (3), 105-144.
- Gül, F., (2013). "İnsan Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14, 17-21.
- Güneş, Y. & Coşkun, A. A. (2004). "Çevre hukuku", İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, Yayın No: 181.
- Gürbüzöğlü-Yalman, S. (2015). "Çevreye yönelik etik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik güvenilirlik çalışması", Turkish Journal of Education, 4 (2), 29-40.
- Karakaya, Ç., & Çobanoğlu E. O. (2012). "İnsanı merkeze alan (antroposentrik) ve almayan (nonantroposentrik) yaklaşımlara göre eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik bakış açıları", Türk Fen Eğitimi Dergisi, 9 (3), 23-35.
- Karasar, N. (2009). "Bilimsel araştırma yöntemi", Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karatekin, K (2011). "Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi", Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Keleş, R. & Ertan, B. (2002). "Çevre hukukuna giriş", Ankara: İmge.
- Kıyıcı, F. B. (2009). "Eğitim fakülteleri için genel çevre bilimi ders kitabı", Sevinç, V., (Ed) Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Koç, H., & Karatekin, K. (2013). "Coğrafya öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi", Marmara Coğrafya Dergisi, 28, 139-174.
- Kopnina, H., Washington, H., Taylor, B., Piccolo, J.J. (2018). "Anthropocentrism: More than Just a Misunderstood Problem", Journal of Agricultural and Environmental Ethics. 31:109–127.
- Macgregor, S. (2014). "Only Resist: Feminist Ecological Citizenship and the Post-politics of Climate Change", Hypatia vol. 29, no. 3.
- Marcinkowski T. (2001). "Predictors of responsible environmental behavior: A review of three dissertation studies", In H. R. Hungerford, W. J. Bluhm, T. L. Volk & J. M. Ramsey (Eds.), Essential readings environmental education. (2. Edition). Illinois, Stipes Publishing L.L.C.

- Onur, A., Çağlar, A. & Salman, M.(2016) “5 Yaş Okulöncesi Çocuklarda Atık Kâğıtların Değerlendirilmesi ve Çevre Bilincinin Kazandırılması” Kastamonu Eğitim Dergisi, 24 (5) 2457-2468.
- Özdemir, S. (2013). “Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevreye yönelik tutumlarının kişilik özellikleri açısından incelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Pieper, A. (1999). “Etiğe geçiş”, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Selvi, M. (2007). “Biyoloji öğretmeni adaylarının çevre kavramları ile ilgili algılamalarının değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sudarmadi, S., Suzuki, S., Kawada, T., Netti, H., Soemantri, S., & Tugawati, A. (2001). “A survey of perception, knowledge, awareness, and attitude in regard to environmental problems in a sample of two different social groups in jakarta, indonesia”, *Environment, Development, and Sustainability*,(3), 169-183.
- Şahin, H. G. & Doğu, S. (2018). “Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin tutum ve davranışlarının incelenmesi”, *İlköğretim Online*, 17 (3), 1402-1416. doi 10.17051/ilkonline.2018.466359.
- Timur S. (2011). “Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi”, Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yağanak E. & Önkal, G.(2005). “Felsefe ansiklopedisi”, A. Cevizci (Ed.) içinde, Çevre etiği. Ankara: Babil Yayınları.
- Yurttaş, A. & Çağlar, A. (2019). “The Attitudes of Governmental Official in Terms of Sustainable Environment”, *International Electronic Journal of Environmental Education*, 9 (2) 142-156.